

УДК:343.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.22>

ПРАВОВІ СТИМУЛИ В ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ

Тимошенко О.О.,

аспірантка

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

<https://orcid.org/0000-0002-9399-3368>

Тимошенко О.О. Правові стимули в протидії контрабанді зброї і боєприпасів.

У статті зазначено, що контрабанда зброї та боєприпасів є однією з найбільш серйозних загроз безпеці суспільства. Незаконна торгівля зброєю та боєприпасами може призвести до терористичних актів, злочинів та міжнародної нестабільності. Одним із способів протидії контрабанді зброї та боєприпасів є встановлення правових стимулів для запобігання цьому явищу. Один з найбільш ефективних методів протидії контрабанді зброї та боєприпасів - це встановлення жорстких правових стимулів, які допоможуть запобігти торгівлі цими небезпечними товарами. Національні законодавства повинні забезпечити належні процедури, контроль та відповідальність за порушення закону. Встановлення жорстких покарань та інших санкцій може допомогти знизити кількість випадків контрабанди зброї та боєприпасів.

Контрабанда зброї та боєприпасів становить серйозну загрозу безпеці та міжнародній стабільності. Держави та міжнародні організації вживають значних зусиль для протидії цьому явищу. Одним з ефективних інструментів для боротьби з контрабандою зброї є створення правових стимулів для забезпечення дотримання законів, регулювання обігу та зберігання зброї та боєприпасів.

Використання інноваційних методів, таких як штучний інтелект, блокчейн технології та інші, в протидії контрабанді зброї і боєприпасів є важливим правовим стимулом.

Крім того, існує потреба в зміні законодавства, щоб воно було спрямоване на забезпечення більш ефективного регулювання обігу та зберігання зброї та боєприпасів. Це включає в себе регулювання виробництва, імпорту, експорту, транзиту, зберігання та перевезення зброї та боєприпасів. Для досягнення цього метою, держави повинні змінити або доповнити свої законодавчі акти та стандарти на міжнародному рівні. Таким чином, контрабанда зброї та боєприпасів є серйозною загрозою для національної безпеки та глобальної стабільності. Одним з найбільш ефективних методів протидії контрабанді зброї та боєприпасів - це встановлення жорстких правових стимулів, які допоможуть запобігти торгівлі цими небезпечними товарами. Національні законодавства повинні забезпечити належні процедури, контроль та відповідальність за порушення закону. Встановлення жорстких покарань та інших санкцій може допомогти знизити кількість випадків контрабанди зброї та боєприпасів.

Ключові слова: правові стимули, контрабанда зброї та боєприпасів, інноваційні методи щодо протидії контрабанди зброї та боєприпасів.

Tymoshenko O. Legal incentives to combat arms and ammunition smuggling.

The article states that arms and ammunition smuggling is one of the most serious threats to society's security. Illicit trade in arms and ammunition can lead to acts of terrorism, crime and international instability. One way to combat arms and ammunition smuggling is to establish legal incentives to prevent this phenomenon. One of the most effective methods of combating the smuggling of weapons and ammunition is to establish strong legal incentives to help prevent the trade of these dangerous goods. National legislation should ensure proper procedures, control and accountability for violations of the law. Establishing stiff penalties and other sanctions can help reduce the number of cases of arms and ammunition smuggling.

Arms and ammunition smuggling poses a serious threat to security and international stability. States and international organizations are making significant efforts to counter this phenomenon. One effective tool to combat arms smuggling is the creation of legal incentives to enforce laws, regulate the circulation and storage of weapons and ammunition.

The use of innovative methods, such as artificial intelligence, blockchain technology and others, in combating the smuggling of weapons and ammunition is an important legal incentive.

In addition, there is a need to change the legislation to ensure more effective regulation of the circulation and storage of weapons and ammunition. This includes the regulation of production, import, export, transit, storage and transportation of weapons and ammunition. To achieve this goal, states must change or supplement their legislation and standards at the international level. Thus, arms and ammunition smuggling is a serious threat to national security and global stability. One of the most effective methods of combating arms and ammunition smuggling is the establishment of strong legal incentives that will help prevent trade in these dangerous goods. National legislation should ensure proper procedures, control and accountability for violations of the law. Establishing stiff penalties and other sanctions can help reduce the number of cases of arms and ammunition smuggling.

Key words: legal incentives, arms and ammunition smuggling, innovative methods to combat arms and ammunition smuggling.

Постановка проблеми. В епоху соціально-економічних і політичних перетворень в Україні, пріоритетним завданням є розширення обсягу прав особи, а зокрема пошуку способів підвищення ефективної мотивації відповідної правомірної поведінки суб'єктів правовідносин. Тим самим це зумовлює ефективність дії права як основного регулятора впливу у правовідносинах, що характеризується не стільки примусовими методами, а правовими методами переконання, зокрема через стимули, які є ключовим елементом щодо досягнення цілі.

Для врегулювання проблеми протидії контрабанди зброї та боєприпасів, яка є однією із найактуальніших завдань у світі, насущним питанням ефективного запобігання даному явищу є знаходження ефективних правових стимулів, які перешкоджали її функціонуванню та були гарантією забезпечення суспільного порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі питання досліджуваної проблеми розглядалися в багатьох працях вітчизняних учених, зокрема, А. Баран, О.Г. Бортнік, С.В. Венедіктов, Н. Коломієць, Р.А. Калюжний, Д.А. Козачук, М.Л. Смолярова, О.Е. Стрельченко, А.В. Малько, С.М. Хомак, та П.В. Хряпінський ін.

Формулювання мети статті. Виходячи з цих міркувань, мета даної статті полягає в тому, щоб запропонувати ефективні правові стимули протидії контрабанди зброї та боєприпасів.

Виклад основного матеріалу. Контрабанда зброї та боєприпасів є серйозною загрозою безпеці країни. Це може призвести до збільшення злочинності, терористичних актів та загроз національній безпеці. Для боротьби з контрабандою зброї та боєприпасів необхідно розглянути правові стимули, які можуть використовуватися для зменшення такої діяльності.

І.Е. Звечаровський зазначає, що правове стимулювання - це процес цілеспрямованого впливу на особистість, який здійснюється за допомогою системи взаємопов'язаних державно-правових заходів, що закріплені в заборонних, зобов'язальних і заохочувальних нормах права. Цей процес оснований на урахуванні різних рівнів внутрішньої регуляції й того змісту потреб та інтересів, що формуються під впливом умов життєдіяльності [1, с. 116-117]. В основі стимулювання, на думку науковця, лежать дві органічно пов'язані ознаки: 1) об'єктивність стимулу - він є зовнішнім фактором впливу на особу; 2) суб'єктивність стимулу - він є активатором практичної поведінки особи [2, с. 74].

На думку ряду дослідників, правовий стимул - є правове спонукання до законослухняної діяння, що створює для задоволення власних інтересів суб'єкта режим сприяння [3, с. 60]. Надавши визначення цьому юридичному явищу, для повного розуміння сутності правового стимулювання, на нашу думку, слід звернутися до ознак цього процесу.

Якщо розглядати правові стимули в широкому значенні, то треба зазначити, що деякі автори включають до них як позитивні (суб'єктивне право, законні інтереси, заохочення), так і негативні (заборони, покарання, юридичну відповідальність) [4, с. 15].

На думку А.В. Малька, об'єктивна необхідність використання правових стимулів полягає у тому, що суспільство та держава потребують соціально корисної поведінки суб'єктів права у різноманітних сферах суспільного життя, зокрема, у соціально-економічній сфері [5, с. 84].

Слід погодитись з Т.А. Гуменюк, який вказує, що ціль правових стимулів полягає в тому, щоб визвати мотивацію, направлену на соціально активну поведінку, на високий результат дій, на забезпечення самостійності, свободи особи, на проявлення ініціативи, творчості, заповзятливості [6, с. 25].

Аналіз стану боротьби з контрабандою свідчить, що, незважаючи на комплекс правових засобів які є закріпленими на державному рівні, контрабанда зброї та боєприпасів залишається одним із головних дестабілізуючих чинників внутрішнього ринку України, негативно впливає на розвиток національної економіки, її стратегічних галузей, а також на криміногенну ситуацію у державі.

Правовий стимул має переважно нормативно-закріплений характер, діє на свідомість людини шляхом спонукання її до соціально-корисної, позитивної та активної поведінки, в результаті якої досягається основна його мета – задоволення потреб суб'єктів соціально-корисним способом. Держава, закріплюючи норми права, дає можливість особі діяти в своїх інтересах і для задоволення власних потреб. При формуванні норми права держава, враховуючи соціально-економічні та політичні умови, визначає правила поведінки особи, які стають її ціллю. Враховуючи це, держава намагається стимулювати особу до правомірної поведінки, направляти її діяльність у потрібне русло, то визначені нормативно-правові норми, набувають характеру правових стимулів. Правовий стимул - це закріплена в нормі права публічна можливість особи задовольняти потреби та інтереси шляхом використання свого суб'єктивного права й (або) виконання юридичних обов'язків, а також отримати нагороду у вигляді різних матеріальних й інших благ як закономірний наслідок правомірної поведінки, що перевищує звичайно пропоновані вимоги [7, с. 8].

Одним з основних стимулів для боротьби з контрабандою зброї та боєприпасів є міжнародні домовленості та конвенції, які закріплюють правові засади для протидії незаконному торгівлі зброєю та боєприпасами. Такою є Конвенція про боротьбу з організованою злочинністю, яка є найбільш важливою глобальною ініціативою із боротьби з торгівлею вогнепальною зброєю. Одним із трьох додаткових протоколів до цієї Конвенції є Протокол проти незаконного виробництва та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї (Протокол про вогнепальну зброю). У статті 3 Протоколу про вогнепальну зброю визначено, що «вогнепальна зброя» означає будь-яку портативну ствольну зброю, яка викидає, призначена для викиду або може бути легко переобладнана для викиду пострілу, кулі чи снаряда за допомогою дії вибухівки, за винятком старовинної вогнепальної зброї. Антикварна вогнепальна зброя та її копії визначаються відповідно до національного законодавства [8].

Ключовим національним документом щодо протидії злочинам є Кримінальний кодекс України. В статті 201 передбачено настання кримінальної відповідальності тільки за переміщення через митний кордон України, поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації [9].

Таким чином, в даних документах визначено поняття зброї, незаконне виробництво та відповідальність за дані злочини. Однак, зазначені документи не створюють необхідних стимулюючих механізмів на поширення зброї новітнього покоління, 3D- зброї. Тому, існує прогалина як у національному законодавстві, так і в міжнародному праві, оскільки фактично жоден із міжнародних правових документів прямо не посилається на них. За відсутності більш конкретного положення визначення незаконного виробництва в Протоколі про вогнепальну зброю може надати деякі попередні ознаки. Очевидно, що 3D-друкована зброя підпадає під це положення. Однак на практиці все ще існує потреба у подальшому визначенні та легітимізації цього явища, особливо в тому, що воно стосується питання завантаження або іншого отримання доступу до креслень для фактичного виробництва цієї зброї.

Відповідно правовим стимулом по перенаправленню зброї на незаконний ринок є співпраця національних урядів, які взяли на себе зобов'язання посилити системи, які забезпечують відповідальний контроль за обігом зброї. Торговля вогнепальною зброєю вже має значний вплив на насильство зі зброєю як зі смертельним, так і з несмертельним наслідком. 3D-друкована вогнепальна зброя вже деякий час є загрозою для правоохоронних органів у всьому світі. Останнім часом зросла кількість конфіскацій вогнепальної зброї, надрукованої на 3D. Хоча технологія 3D-друку зброї далека від досконалості, вона може створити виклики нової ери, за якими майже неможливо впоратися.

Деякі нові технології та методи незаконного обігу можуть призвести до збільшення доступності вогнепальної зброї. Їх може використовувати їхній творець або пропонувати на нелегальному ринку. Однак деяку вогнепальну зброю також було незаконно зібрано, що значно ускладнило її відстеження після арешту. Така «зброя-привид» виготовляється шляхом придбання окремих компонентів вогнепальної зброї окремо та подальшого складання їх у діючу вогнепальну зброю (основні компоненти,

проте, позначено серійними номерами) або використання 3D-принтера для виготовлення вогнепальної зброї, таким чином створюючи зброю, яка є в жодним чином не зареєстровано.

Необхідно звернути увагу на те, що під приводом нововведень в сфері протидії контрабанди зброї, Міністерство внутрішніх справ та Національна поліція активно працюють над технічним забезпеченням функціонування Єдиного державного реєстру зброї. 23 лютого 2022 року Верховною Радою України у першому читанні прийнято проект Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстр. № 5708), який покликаний посилити дотримання законності в питаннях визначення правового режиму власності на зброю, закріпити основні права та обов'язки громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї та боєприпасів, врегулювати ввезення цивільної вогнепальної зброї та боєприпасів на територію України та її вивезення, забезпечити суворий, але справедливий державний контроль у сфері обігу вогнепальної зброї. Цей законопроект, лібералізуючи з одного боку обіг вогнепальної зброї в Україні, одночасно посилює відповідальність за її незаконне використання [10].

Після ухвалення закону реєстр дасть змогу: отримувати майже всі державні послуги, пов'язані зі зброєю, через мобільний застосунок «Дія». Крім того, це допоможе придбати зброю та оформити необхідні документи у збройовому магазині протягом близько 30 хвилин. Взаємодія із державою шляхом отримання власниками зброї автоматичних нагадувань про необхідність продовження терміну дії дозволів на зброю, оформлення договорів страхування, проведення періодичного огляду або відстрілу зброї тощо. Тому, Єдиний реєстр зброї буде необхідним правовим стимулом, що дасть змогу її власнику надсилати онлайн-повідомлення в органи поліції про зміну свого місця проживання, тимчасову передачу своєї зброї на зберігання до відповідних спеціалізованих підприємств та отримати зворотний зв'язок від власників зброї, зокрема щодо подальшого вдосконалення законодавства, шляхом розміщення електронних петицій, проведення онлайн опитувань тощо [11].

Визначальним є те положення, що правомірним є позитивний правовий вплив та недопустимим є обмеження особистих немайнових прав через правові стимули майнового характеру. Правові обмеження здійснення суб'єктивних майнових прав можуть відігравати роль правових стимулів для дотримання прав особистого немайнового характеру. Так, ключовим завданням щодо нововведень є те, що усі транзакції повинні здійснювати продажу зброї з погодженням як від продавця, так і від ліцензованого торговця зброєю. Подібно до гаманця з кількома підписами, обидві сторони повинні підписати переказ. Так само перед передачею одержувач зброї мав би пройти перевірку. Поки цього не було зроблено, право власності не могло бути передано. Це буде працювати подібно до розумного контракту на основі. Зважаючи на негативні правові стимули, відмітимо, відповідно, що введення даної електронної системи сприятиме протидії контрабанді зброї та боєприпасів, забезпечуючи засобами заохочення та відповідальністю, яка встановлюється відповідним договором або актом кримінального законодавства. Встановлення у договорі правових наслідків має виключне значення для охоронюваних законом інтересів кожного із суб'єктів правовідносин [9].

Крім того, запровадження інноваційних технологій у сфері протидії контрабанді зброї та боєприпасів стане ефективним механізмом попередження цього виду злочинності. Одним із інноваційних способів протидії контрабанді 3D-друкованої зброї є впровадження біометричних технологій: біометричні технології, такі як сканування відбитків пальців і розпізнавання облич, можна використовувати для ідентифікації контрабандистів і обмеження їх пересування. Використання технології розпізнавання обличчя та відбитків пальців може бути корисним у контроль людей, які мають доступ до друкованої зброї. Такі системи можуть бути встановлені в приміщеннях, де зберігається зброя, або в місцях транспортування зброї. Такі системи можуть розпізнавати обличчя та відбитки пальців людей, які мають дозвіл на доступ до зброї. Якщо система розпізнавання не підтвердить ідентифікацію особи, доступ до зброї може бути заблокований. Ця регуляторна система повинна включати надійні процедури оцінки ризиків експорту та імпорту та системи ліцензування, які перевіряють сертифікати кінцевого використання та інші документи, а також відповідні заходи фізичної безпеки та відповідальності щодо торгівлі, транспортування, зберігання та розгортання зброї. Використання криптографії та блокчейну: криптографія та блокчейн можуть бути використані для створення безпечних систем для зберігання та передачі інформації, яка може допомогти боротися з контрабандою зброї та боєприпасів. Таким чином, протокол блокчейн є найточнішою системою для відстеження потоків зброї від виробника до кінцевого користувача та відстеження продажів від одного власника зброї до іншого. Це забезпечує кращу конфіденційність, ніж існуючі системи перевірки даних, і одночасно пов'язує право власності на конкретну зброю з конкретною особою незмінним чином. Завдяки кра-

щому відстеженню зброї та покращеній перевірці осіб високого ризику, цей технологічний прогрес у технології розподіленої книги покращить перевірку даних осіб і відстеження зброї, яка використовується для злочинів[9]. Крім того, можливим методом є використання технології штучного інтелекту для аналізу та виявлення надрукованих на 3D-принтерах частин озброєння. Алгоритми машинного навчання можна використовувати для ідентифікації та класифікації озброєних частин на основі їх форми, розміру та інших параметрів. Це дозволить автоматично виявляти контрабанду зброї та повідомляти про це правоохоронним органам.

Таким чином, правові стимули у сукупності із іншими виконують важливу роль у запобіганні злочинній поведінці у сфері незаконного переміщення предметів через митний кордон України. Удосконалення законодавства з урахуванням цих обставин має бути спрямовано на: забезпечення прав і свобод людини і громадянина та удосконалення нормативно-правової бази шляхом чіткого визначення сутності й змісту всіх юридично значущих понять і розмежування сфери кримінально-правових відносин.

Висновки. Таким чином, контрабанда зброї та боєприпасів є серйозною загрозою для національної безпеки та глобальної стабільності. Одним з найбільш ефективних методів протидії контрабанді зброї та боєприпасів - це встановлення жорстких правових стимулів, які допоможуть запобігти торгівлі цими небезпечними товарами. Національні законодавства повинні забезпечити належні процедури, контроль та відповідальність за порушення закону. Встановлення жорстких покарань та інших санкцій може допомогти знизити кількість випадків контрабанди зброї та боєприпасів.

Правові стимули є різноманітними за характером і можуть бути кримінального характеру. Такими є: законодавче визнання контрабанди зброї та боєприпасів як окремого злочину, з встановленням сильних кримінальних санкцій, що стануть відсічю для винних осіб.

Крім того, запровадження інноваційних технологій у сфері протидії контрабанді зброї та боєприпасів стане ефективним механізмом попередження цього виду злочинності. Ця регуляторна система повинна включати надійні процедури оцінки ризиків експорту та імпорту та системи ліцензування, які перевіряють сертифікати кінцевого використання та інші документи, а також відповідні заходи фізичної безпеки та відповідальності щодо торгівлі, транспортування, зберігання та розгортання зброї.

Список використаних джерел:

1. Звечаровский И.З. Стимулирование в праве: понятие и структурные элементы. *Правоведение*. 1993. № 5. С. 112–117.
2. Левин О.В. Стимулирование в праве: теоретические и практические аспекты: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Н. Новгород, 2006. 26 с.
3. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права : навчальний посібник. Київ: Юрисконсульт, 2006. 355 с.
4. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2004. 250 с.
5. Баран А. Правові стимули: теоретико-правові засади. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: "Юридичні науки". № 3 (27). 2020.
6. Стрельченко О.Г. Заохочення як метод управління у сфері охорони здоров'я: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київський національний університет внутрішніх справ, МВС України. Київ, 2008. 19 с.
7. Firearms Protocol. URL. https://treaties.un.org/doc/source/recenttexts/18-12_c_e.pdf (дата звернення: 05.02.2023).
8. Nils Duquet (2021). Targeting gun violence and trafficking in Europe. URL. <https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2021/12/TARGET-OnlineVersion.pdf> (дата звернення: 05.02.2023).
9. Про право на цивільну вогнепальну зброю : проєкт Закону України від 25.06.2021. № 5708. URL. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72360.
10. Законодавче підґрунтя права на цивільну зброю. URL. http://lsej.org.ua/4_2022/59.pdf (дата звернення: 05.02.2023).